

Pojednání o původu, podstatě, zákonech a pozměňování peněz
sepsal
Magistr Nicholas Oresme
Sacre Theologie Professore

(Sepsáno pravděpodobně mezi lety 1364-1370. V roce 1364 se Nicholas stal jedním ze zповědníků Karla V., v roce 1370 začal na králův příkaz pracovat na překladech Aristotelovi *Etiky* a *Politiky*, v jejíž předmluvě je jeho pojednání o penězích již zmíněno. Toto pojednání Karla V. ovlivnilo, protože mezi lety 1360 a 1385 praktika zlehčování mincí ustala.)

[DE MONETA]

Někteří lidé zastávají názor, že je právem či výsadou králů a vladařů, dle své vlastní vůle volně pozměňovat peníze obíhající v jejich říších, regulovat je podle libosti a brát si všechny zisky, které mohou být výsledkem těchto opatření. Jiní lidé zastávají protikladný názor. Odhodlal jsem se sepsat toto pojednání, které se k danému tématu vyjadřuje z filosofického a Aristotelovského pohledu, počínaje původem peněz. Nechci činit ukvapené závěry, ale předkládám vše k posouzení svým představeným. Možná je má slova pohnou k tomu, aby s konečnou platností našli pravdu v této záležitosti, takže znalci [práva] by mohli být jedné mysli a dojít k závěrům, z nichž by měli v budoucnu prospěch jak vladaři, tak jejich poddaní a veřejnost jako celek.

OBSAH

Kapitoly

- I Proč byly vynalezeny peníze
- II Peněžní materiál
- III O různých materiálech a slitinách
- IV O formě a tvaru peněz
- V Kdo má mincovní povinnost?
- VI Komu patří peníze?
- VII Kdo nese náklady mincování?
- VIII O pozměňování mincí obecně
- IX Změna formy
- X Změna bimetalického poměru
- XI Změna názvu
- XII Změna hmotnosti
- XIII Změna materiálu
- XIV Kombinované změny peněz
- XV Zisky, pocházející vladaři z pozměňování peněz, jsou nespravedlivé
- XVI Tyto zisky jsou nepřirozené
- XVII Zisk z pozměňování peněz je horší než zisk z lichvy
- XVIII Takové pozměňování peněz je v zásadě nepřípustné
- XIX O určitých nevýhodách vystávajících vladaři z pozměňování peněz
- XX O nevýhodách pro společnost jako celek
- XXI O nevýhodách pro část společnosti
- XXII Kdy společnost může připustit takové pozměňování
- XXIII Argumenty, že vladaři mohou pozměňovat mince
- XXIV Odpověď na předchozí kapitolu a hlavní závěry z toho plynoucí
- XXV Tyranie nemůže být trvalou
- XXVI Zisky z pozměňování mincí poškozují královské následovníky

KAPITOLA I

Proč byly vynalezeny peníze

„Když dědictví rozdělával Nejvyšší národům, když rozsadil syny Adamovi, rozměřil meze národům.”[Deuteronomium 32:8] Poté se lidé na zemi množili a jejich vlastnictví bylo rozděleno ku jejich prospěchu. Výsledkem bylo, že jeden člověk měl jedné komodity více než potřeboval, zatímco druhému se jí nedostávalo a s jinou komoditou tomu bylo naopak: pastevec měl mnoho ovcí a chtěl chléb, oráč měl chléb a chtěl ovčí vlnu. V jedné zemi bylo mnoho určitých věcí a postrádali tam jiné. Proto lidé začali tyto věci mezi sebou směňovat: jeden člověk dal druhému ovci výměnou za jeho obilí, druhý poskytl svou práci výměnou za chléb nebo vlnu a tak tomu bylo i s dalšími věcmi. A tato praxe existovala v některých státech, dle svědectví Justiniána, ještě v nedávné době. Jelikož tyto směny a přeprava komodit byly provázeny mnoha obtížemi, lidé začali využívat peníze jako nástroj pro směnu přirozeného bohatství, které je pravým uspokojením lidských potřeb. Peníze jsou zvány “umělým bohatstvím”, protože člověk jich může mít nadbytek a přesto umřít hladu, jak nám Aristoteles ukazuje na příkladu chamtivého krále, kterému bohové splnili přání, aby se vše, čeho se dotkne, proměnilo ve zlato. Peníze nejsou prostředkem přímo nezbytným k životu, ale nástrojem nalezeným k účelu usnadnění směny přírodního bohatství. A bez dalšího dokazování je jasné, že mince jsou velmi užitečné pro chod společnosti a výhodné, či přímo nezbytné, pro fungování státu, jak Aristoteles dokazuje ve své páté knize *Etiky*. Ačkoliv Ovidius pravil [*Proměny* I 140-2]:

Ze země těžíme zdroje našich budoucích potíží,
Nejprve smrtonosné železo a poté zlato, ještě smrtonosnější.

Tato zla jsou ovšem způsobena zvrácenou chtivostí hříšných lidí, nikoliv penězi samotnými, které jsou prostředkem mezilidského kontaktu a jejichž používání je v zásadě dobré. Proto Cassiodorus praví: „Jakkoliv se nám peníze mohou zdát obyčejné, protože je běžně používáme, měli bychom se zamyslet nad dobrými důvody, které vedly naše předky k jejich zavedení.” A na jiném místě praví: „Je jisté, že raziči peněz vznikli kvůli své obzvláštní užitečnosti pro veřejnost.”

KAPITOLA II

Peněžní materiál

Jelikož jsou peníze nástrojem pro směnu přirozeného bohatství, jak bylo řečeno v předchozí kapitole, měly by být vyrobeny tak, aby se staly vhodným nástrojem pro tuto práci. To implikuje, že se s nimi musí dát snadno nakládat, musí být příjemné na dotyk, snadno přenosné a za malé množství by se mělo dát nakoupit mnoho přírodního bohatství. O dalších podmínkách si řekneme později. Mince by tudíž měla být z drahého a vzácného materiálu, jako je zlato. Ovšem tohoto materiálu nesmí být tak málo, aby se z něho mince vůbec nedaly vyrobit. Tudíž když se nedostává zlata, peníze jsou rovněž ze stříbra. A v místech, kde se tyto kovy nevyskytují, nebo se vyskytují jen v nedostatečném množství, musí se mince vyrábět ze slitin, nebo z nějakého jiného kovu, jakým byla dříve měď. Ovidius nám o tom podává svědectví v první knize *Fasti*:

Lidé dříve platili mědí, dnes po zlatě touží,
Proto nové peníze vytlačily staré.

Podobnou změnu přislíbil Pán ústy Izajášovými [Iz. 60:17]:

„Místo bronzu přinesu zlato a místo železa přinesu stříbro.“

Tyto kovy jsou totiž nejvhodnější pro mincování. A jak pravil Cassiodorus: „Říká se, že zlato a stříbro objevili králové Skythů Aeacus a Indus a byli chváleni za to, že umožnili jejich využívání.“ Nebylo by vhodné tudíž dovolit, aby příliš mnoho stříbra a zlata bylo využito jiným způsobem, aby jich zbyl dostatek pro výrobu mincí. Tato úvaha vedla Theodorica, krále italského, aby nařídil, že zlato a stříbro uložené v hrobkách, podle pohanského zvyku, má být vyzdviženo a užito k mincování, řka: „Bylo by zločinem nechat ležet mezi mrtvými to, co živé může udržet déle než živu.“ Na druhé straně by nebylo vhodné, aby materiál pro mince byl příliš hojný. Jak pravil Ovidius, to byl důvod, proč se upustilo od užívání mědi. A to by mohl být důvod, proč Prozřetelnost zamezila člověku snadné získávání zlata a stříbra, což jsou mechanickými vlastnostmi i svým množstvím ty nejvhodnější kovy. Nemohou být ani vyrobeny alchymii, jak se o to někteří pokoušejí. Pokud to tak mohu říci, příroda, jejíž práci se snaží překonat, jim v tom spravedlivě zamezila.

KAPITOLA III

O různých materiálech a slitinách

Jak bylo řečeno v první kapitole, peníze jsou nástrojem obchodu. A protože v komunitě probíhá, jak obchod ve velkých objemech či s drahými věcmi, tak maloobchod, je vhodné mít drahé peníze, vyrobené ze zlata, které se dají snadno přenášet, počítat a jsou uzpůsobené velkým transakcím. Je také vhodné mít stříbrné peníze, které jsou méně vzácné a uzpůsobené k nákupům zboží menší hodnoty. A protože množství stříbra, které by stačilo na koupi například libry chleba, by bylo tak malé, že by se nedalo pohodlně udržet v ruce, peníze začaly být vyráběny ze směsi levnějšího kovu a stříbra. To je původ “černých” peněz, které jsou vhodné pro malé obchodní směny. Tudiž, když není stříbro hojné, je nejlepší využít pro peníze tři materiálů - zlata, stříbra a “černé” slitiny. Ovšem obecným pravidlem by mělo být, že slitina by pro výrobu mincí neměla být používána, s výjimkou mincí z toho nejméně vzácného kovu používaných pro drobné směny. Například, když se peníze vyrábějí ze zlata a stříbra, tak by zlato nikdy nemělo být používáno ve slitině a mělo by se mincovat co nejryzejší. Důvodem je, že takové slitiny jsou přirozeně podezřelé, protože hmotnost ryzího zlata v nich nemůže být snadno určena. Mince by tedy neměly být vyráběny ze slitin s výjimkou výše zmíněného případu. Ovšem neexistuje důvod, ani žádná obecná výhoda z použití zlata ve slitině tam, kde se rovněž používá stříbro. Není to prováděno poctivě v žádné spravedlivě spravované komunitě.

KAPITOLA IV

O formě a tvaru peněz

Když lidé poprvé začali nakupovat zboží za peníze, tak peníze na sobě neměly žádnou značku nebo obraz, ale množství stříbra a bronzu vyměňovaná za maso nebo víno byla určována podle váhy. A protože bylo únavné neustále kov vážit a zjišťovat úroveň jeho ryzosti, naši moudří předkové začali vyrábět kusy peněz o předem určené váze a ryzosti a razili na ně značky, které byly každému známé, aby podezření mohlo být odvráceno a hodnota rychle rozpoznána. Že tyto značky na mincích byly zavedeny jako záruka ryzosti a hmotnosti jasně ukazují dávné názvy mincí, jako libra, solidus, denarius, obolus, as, sextula a podobně, což jsou jednotky hmotností aplikované na mince, jak nám říká Cassiodorus. Stejně tak šekel je v Genesis název jak pro minci tak pro hmotnost. Další názvy mincí nejsou "patříčné", tj. odvozené od hmotnosti, ale náhodné, odvozené podle místa původu, mincovního obrazu, nebo vladaře, který je dal razit (jako "Karolus," "Louis" etc.). Kousky peněz, které nazýváme mincemi (*nummisma*) by měly být velikosti a tvaru vhodného k zacházení a počítání a z materiálu vhodného k mincování, tvárného, že se do něho dá otisknout obraz a pevného, že se v něm obraz udrží. Tudíž ne všechny vzácné substance jsou vhodnými penězi: drahokamy, lapis lazuri, pepř a podobně nejsou od přirozenosti vhodné. Zlato a stříbro jsou z těchto příčin velmi vhodné, jak jsme řekli dříve.

KAPITOLA V

Kdo má mincovní povinnost?

Navíc bylo z dobrého důvodu stanoveno, aby se zabránilo podvodům, že by nikdo neměl mincovat svoje vlastní zlato a stříbro. Obraz na mincích a jejich charakteristickou podobu by měly mít pod kontrolou veřejné osoby, které touto povinností pověřila komunita, protože peníze se v zásadě ustanovily pro dobro celé komunity. A jelikož vladař bývá tou nejveřejnější osobou s nejvyšší autoritou, je jen přirozené, aby to byl on, kdo určuje podobu mincí a razí na ně svou pečeť. Tato pečeť by měla být vyryta tak zručně, aby jí bylo obtížné napodobit nebo padělat. Mělo by také být trestné pro cizího vladaře, nebo kohokoliv jiného, razit mince se stejným obrazem, ale nižším obsahem drahého kovu, takže obyčejní lidé by měli problémy je rozeznat. Nikdo nemůže mít takové privilegium, protože je to padělání. A také to může být spravedlivým důvodem k válce.

KAPITOLA VI

Komu patří peníze?

Ačkoliv je povinností vladaře dát na mince svojí pečeť kvůli společnému dobru, není vlastníkem peněz obíhajících v jeho říši. Peníze jsou vyvažujícím nástrojem při směně přirozeného bohatství, jak jsme o tom mluvili v kapitole I. Jsou tudíž ve vlastnictví toho, komu patří toto bohatství. Když člověk dá chléb nebo svou práci výměnou za peníze, tak peníze, které dostal, jsou stejně tak jeho jako byl před tím chléb nebo jeho práce, kterou může (pokud není nevolníkem) svobodně disponovat. Nejsou to jenom samotní vladaři, komu dal Bůh svobodu disponovat vlastnictvím, ale naši první předkové a jejich potomci, jak je to psáno v Genesis. Peníze tudíž nejsou majetkem vladaře. Pokud by někdo namítal, že když byl našemu Spasiteli předložen denár, tak se zeptal: „Čí je obraz a nápis?“, a když mu odpověděli „Císařův“, vyslovil tento úsudek: „Dejte tedy císaři, co je císařovo a co je Božího, dejte Bohu“ jako by měl na mysli, že je mince císařova z důvodu, že je na ní císařův obraz. Komukoliv, kdo čte kontext, je jasné, že Spasitel neřekl, že by peníze byly císařovy z důvodu, že je na nich císařův portrét, ale protože byly daní. Jak pravil apoštol [Římanům, 13:7]: „Dávejte každému, co jste povinni: daň, komu daň; clo, komu clo.“ Kristus tudíž ukázal, že obraz na minci je prostředkem, jak se dozvědět, komu se mají platit daně. Hlavně osobě, která bojuje v bitvách za stát a z důvodu své vlády má právo razit peníze. Peníze tedy patří společenství a jednotlivcům. Totéž praví Aristoteles v sedmé knize Politiky a Cicero na konci staré Rétoriky.

KAPITOLA VII

Kdo nese náklady mincování?

Jelikož peníze patří společnosti, tak by také měly být raženy na náklady společnosti. Nejvhodnějším způsobem, jak to udělat, je rozprostřít náklady na mincování tím, že materiál, jako zlato, když je přinesen do mincovny, je odkoupen za méně peněz než do kolika může být namincován při určitém daném poměru: e.g. pokud lze marku stříbra namincovat do šedesáti dvou denárů a dva denáry jsou náklady na práci a další nezbytnosti v mincovně, marka stříbra by stála šedesát denárů a dva denáry by se platily za mincování. Tento poměr by měl být dost vysoký, aby pokryl všechny náklady na mincování. A v době, kdy lze peníze vyrábět při nižších nákladech, je rozumné, aby přebytek šel jako příjem vladaři nebo pánovi mincovny. Ovšem tento poměr by měl být přiměřený a může být docela malý, pokud je peněz adekvátní množství, jak bude ještě řečeno později. Pokud by tento poměr a tyto příjmy byly nadměrné, tak lze snadno vidět, že by to poškozovalo celou společnost.

KAPITOLA VIII

O pozměňování mincí obecně

Zaprvé musíme přijmout zásadu, že žádný z existujících zákonů, nařízení, zvyků nebo opatření dotýkajících se společnosti, by nikdy neměl být měněn bez evidentní potřeby. Jak praví Aristoteles ve své druhé knize Politiky, dávný zákon by neměl být rušen ve prospěch nového zákona, pokud neexistuje naprosto očividný rozdíl v jejich znamenitosti, protože změny tohoto druhu snižují autoritu zákonů a respekt, který je k nim proječován a to tím více, čím jsou častější. Odtud se rodí pomluvy, skandály a neklid mezi lidmi a riziko neposlušnosti. Obzvláště když by tyto změny měly být k horšímu, protože pak by byly netolerovatelné a nespravedlivé. Stejně by to v království mělo být i s penězi. To je indikováno faktem, že penze a roční renty jsou vypočítávané v penězích jako určité množství mincí. Je tedy jasné, že změny v penězích by se neměly dít s výjimkou případů očividné výhodnosti pro celou komunitu. Proto Aristoteles v páté knize Etiky o minci říká: „Jejím cílem je zachovat si svou hodnotu.“

Ovšem pozměňování peněz se může odehrávat několikerým způsobem: zaprvé, může se měnit jejich tvar či forma; může se měnit bimetalický poměr; může se měnit jejich název; může se měnit jejich hmotnost; a nakonec se může měnit jejich materiál. Peníze lze pozměňovat kterýmkoliv z těchto pěti způsobů. Bude tedy lépe, když pojednáme o každém z těchto způsobů zvlášť a podíváme se na to, jestli lze oprávněně měnit peníze kterýmkoliv z těchto způsobů a pokud ano, pak kdy, jak, kým a z jakých důvodů.

KAPITOLA IX

Změna formy

Obraz či pečeť na mincích lze měnit dvěma způsoby. Zaprvé bez demonetizace starých peněz. Jako když vladař chce označit svým vlastním jménem mince ražené za jeho vlády a přitom povolí, aby starší peníze obíhaly vedle současných. Toto striktně řečeno není pozměňováním a nijak nevadí, že se to děje, pokud při tom nedochází k jinému pozměňování.

Formu lze změnit i jiným způsobem, když se vyrazí nové peníze a stáhnou se z oběhu staré. To je určitě pozměňování a je to ospravedlnitelné pouze ve dvou případech. Zaprvé pokud cizí vladaři nebo penězokazci zlovolně okopírují či padělají razidla a zaplaví zemi falešnými penězi, které na první pohled mají stejnou barvu i formu jako pravé. Pak, pokud nelze zjednat nápravu jinak, je vhodné změnit razidla a podobu pečeti. Druhým důvodem by mohlo být to, že staré peníze jsou již příliš poškozeny oběhem a poklesla u nich hmotnost. Tyto mince by měly být staženy a nové a lepší by měly být vydány s jinou pečetí, takže prostí lidé by mohli na první pohled rozpoznat jedny a druhé.

Ovšem vladař by neměl, s výjimkou těchto případů, stahovat staré peníze z oběhu, protože jinak se jedná o změnu zbytečnou, budící pozdvižení a poškozující společnost. Vladaři lze totiž pro takovou změnu připsat jeden ze dvou motivů: buď na mincích nechce mít žádné jiné jméno než své vlastní, což je neúctou k jeho předchůdcům a prázdnou ambicí, nebo chce mít větší zisk z ražby více mincí, jak bylo zmíněno v kapitole VII. To je pak lakomství, které je k újmě celé společnosti.

KAPITOLA X

Změna bimetalického poměru

Poměr je porovnáním nebo zvykovým vztahem jedné věci k druhé, jako je proporce mezi zlatými a stříbrnými penězi, mezi jejichž hodnotami existuje určitý vztah. Zlato je přirozeně vzácnější a dražší než stříbro, je ho obtížnější nalézt a vytěžit, a proto tatáž váha zlata vyniká hodnotou nad stříbrem v určitém poměru. Tento poměr může být například dvacet ku jedné a jedna libra zlata pak bude mít cenu dvaceti liber stříbra, jedna marka dvacet marek, jedna unce dvacet uncí, a tak dále. A jiné poměry jsou také možné, jako dvacet pět ku třem, a další. Ovšem tyto proporce by měly sledovat přirozený vztah mezi hodnotou zlata a stříbra a poměr by měl být pevný a nikoliv svévolně měněný či různě posunovaný, s výjimkou rozumné příčiny a změny plynoucí ze změn v hodnotách materiálu, což se děje jen zřídka. Tedy, kdyby vešlo ve známost, že se podařilo vytěžit méně zlata než bylo těženo dříve, bylo by zlato dražší ve srovnání se stříbrem a to by změnilo jeho hodnotu. Pokud ovšem taková změna nenastala, vladař by neměl mít možnost s poměrem hýbat. Kdyby mohl poměry svévolně měnit, tak by měl možnost nespravedlivě získávat peníze svých poddaných, například tak, že by uzákonil nízkou cenu zlata a vykoupil ho za stříbro a pak by zvýšil ceny, když by prodával své zlaté peníze; nebo kdyby totéž učinil se stříbrem. To by bylo jako kdyby ustanovil ve své zemi pevnou cenu pšenice, všechnu jí koupil a pak jí znovu prodával za vyšší ceny. Každý může jasně vidět, že toto by bylo nespravedlivým počínáním a skutečnou tyranii. Vskutku se to jeví jako skandální a horší než to, co učinil faraón v Egyptě o čemž Cassiodorus pravil:

„Četli jsme, že Josef odešel nakupovat obilí, aby odvrátil smrtící hladomor, ale stanovil pak takovou cenu, že se hladovějící lidé prodávali k němu do otroctví, aby si koupili jídlo. Jak zoufalí museli být ti, kteří se pro trpký chléb pomoci vzdali své svobody, když svobodní lidé sténali neméně než nesvobodní. Věřím, že ten svatý muž k tomu byl donucen nezbytností uspokojit chamtivého vladaře a pomoci hladovějícím lidem.“

Tolik Cassiodorus.

Ale mincovní monopol, o kterém mluvíme by byl ještě tyranštější, ještě nedobrovolnější a nikoliv kvůli potřebám společnosti, ale k její škodě. Pokud by někdo řekl, že obilí není poctivým příměrem, protože některé komodity jsou vlastnictvím vladaře, jako je tomu v případě soli a *a fortiori* s penězi, tak odpovědí je, že monopol či *gabelle* na sůl nebo jiné zboží, je nespravedlivý. A vladaři, kteří vydávají takové zákony a přisvojují si taková privilegia jsou přesně těmi, o kterých Pán ústy proroka Izajáše pravil [Iz. 10:1]: „Běda těm, kdo nařizují nespravedlivá nařízení a těm, kdo předpisují plahočení; nuzným odnímají možnost obhajoby, utištěné mého lidu zbavují práva; jejich kořistí jsou vdovy a sirotky olupují.“ Z první a šesté kapitoly je jasné, že peníze jsou majetkem celé společnosti. Tudiž, když vladař nepoctivě předloží důvody uvedené výše pro změnu poměru, pouze společnost má právo rozhodnout jestli, kdy a v jakém rozsahu by se poměry měly změnit a vladař si nemůže toto právo uzoropvat.

KAPITOLA XI

Změna názvu

Jak bylo řečeno v kapitole IV, existují určitá pojmenování méně důležitých mincí, která jsou odvozena od jejich autora nebo místa mincování a těmi se v této kapitole zabývat nebudeme. Ovšem jiná pojmenování jsou pro mince patřičná a správná, jako denarius, solidus, libra a podobně, kterážto označují jejich hmotnost a byla mincím dána našimi předky velmi uvážlivě. O nich Cassiodorus pravil:

„Je pozoruhodné, jak racionální peněžní systém vytvořili naši předkové. Šest tisíc denárů v něm tvořilo jeden solidus, aby kulatý tvar zářícího kovu, jako zlaté slunce, odpovídal numericky stáří světa. Ovšem číslo šest (které učenci minulosti zaslouženě pokládali za dokonalé) je také naznačeno v pojmenování unce, prvního stupně měření, z níž se v násobku dvanácti, odpovídajícího počtu měsíců v roce, stane libra. Jaký moudrý vynález! Jak daleko dokázali naši předkové vidět! Bylo velmi moudré ustanovit míry pro lidské užití, které zároveň symbolizují tolik tajemství přírody.“

Tolik Cassiodorus.

Ačkoliv dnes aplikujeme tyto názvy na naše mince jinak, tak nesmí být zbůhdarma měněny. Předpokládejme například, že máme tři druhy mincí. První má cenu denáru, druhá solidu a třetí libry. Pak, když se změní popis jedné, změní se jejich proporční hodnota. Tedy když někdo uzákoní, že hodnota první má být dvoudenár, aniž by změnil odpovídajícím způsobem hodnoty druhých dvou, tak taková změna je nespravedlivá. Je nezbytné, pokud poměry drahých kovů v mincích zůstaly stejné, a u jedné z mincí se změnila její denominace, aby se denominace ostatních změnila také, takže kdyby se první mince měla stát dvoudenárem, druhá by byla dvousolidem a třetí dvoulibrou. A pokud by nedošlo k dalším změnám, tak všechno ostatní zboží by bylo nutné přecenit vzhledem k těmto vyšším poměrům. Taková změna by samozřejmě postrádala smysl a nemusí k ní nikdy dojít, protože by způsobila nepokoje falešnou denominací. Tak by se začalo nazývat librou něco, co ve skutečnosti není libra, což je, jak jsme řekli, nepatřičné. Nevzešla by ovšem z toho žádná velká nepatřičnost, kdyby nebyly penze a renty stanoveny v počtech mincí s určitým názvem. V takovém případě je očividné, že takové změny by tyto renty buď velice snížily nebo nerozumně a nespravedlivě zvýšily ke škodě mnoha lidí. Pokud má vladař dojem, že něčí renta či penze je neadekvátní, má možnost jí změnit jinak než takovýmto nespravedlivým a škodlivým opatřením. Změna v denominacích by se tudíž neměla dělat nikdy a vladař by měl být tím posledním, kdo by se o něco takového chtěl pokoušet.

KAPITOLA XII

Změna hmotnosti

Pokud by byla změněna hmotnost mince a spolu s tím její denominace a forma, tak by vznikla mince nového druhu, jako kdyby z denáru byly vyrobeny dva půldenáry, což by nepřineslo ani zisk ani ztrátu. To může být občas děláno zcela poctivě z důvodů změny v hodnotě materiálu, jak bylo řečeno v kapitole X. Nyní ovšem mluvím o jedné určité změně v obsahu drahého kovu v minci provedené bez změny názvu nebo vzhledu. A podle mého mínění je tato změna zcela nezákonná, obzvláště pro vladaře, který jí nemůže provést bez hanebné nespravedlnosti. V první řadě je na mincích vladařův portrét nebo pečeť jako záruka jejich hmotnosti a ryzosti materiálu, ze kterého jsou vyrobeny, jak bylo napsáno v kapitole IV. Pokud tedy hmotnost není dodržena, lze na to pohlížet jako na ostudnou lež a záměrný podvod. Míry a váhy na obilí a víno a další měřidla vystavená na veřejném místě jsou často opatřena královou pečetí a manipulace s nimi je pokládána za podvod. Stejným způsobem značka na minci je zárukou její váhy a ryzosti materiálu. Lze najít dostatečně silná slova, která by popsala, jak odporné je, když vladař mění hmotnost, aniž by změnil značku? Cassiodorus k tomuto praví v páté knize *Variae*:

„Co může být větším zločinem než dovolit utlačovateli hřešit proti samé podstatě vah, takže je samotný symbol spravedlnosti zneuctěn podvodem?“

Zadruhé vladař nemá k této změně žádný jiný důvod, než je zmocnit se peněz jiných lidí. Takto získává peníze o dobré váze a dává za ně mince krácené na váze. A to je přesně čin, který Bůh zapovídá na různých místech Písma Svatého. O tomto Šalamoun praví [Přísl. 20:10]: „Dvoji závaží a dvoji míra, obojí je Hospodinu ohavností.“ A v Deuteronomiu se praví [Deut. 25:13]: „Nebudeš mít ve svém váčku dvoji závaží, větší a menší; Nebudeš mít ve svém domě dvoji míru, větší a menší; Budeš mít správné a poctivé závaží, správnou a poctivou míru, abys byl na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh; Vždyť Hospodin, tvůj Bůh, má v ohavnosti každého, kdo páchá něco takového, každého, kdo se dopouští bezpráví.“ Tudíž bohatství získané tímto způsobem je brzo spotřebováno, jak praví Cicero [Filipiky II.65]: „Male parta male dilabuntur“ (Co bylo neprávem nabyto, bývá rychle ztraceno).

KAPITOLA XIII

Změna materiálu

Materiál, z něhož jsou mince je buď ryzí nebo se jedná o slitinu, jak bylo řečeno v kapitole III. Pokud je ryzí, může být opuštěn jako nedostatečný. Například kdyby bylo nalezeno jen málo zlata, tak by přestalo být mincováno: a až by znovu bylo nalezeno v dostatečném množství, tak by zase bylo mincováno, jak se to občas děje. A určitý materiál by také mohl přestat být mincován, když by se stal až příliš hojným. Z tohoto důvodu se dříve přestaly používat měděné peníze, jak bylo řečeno v kapitole III. Ale takové případy jsou vzácné a rozhodně nemá být v jiných případech peněžní materiál, ať už ryzí nebo ve slitině, opuštěn nebo nový zaváděn. Pokud má být používán materiál ve slitině, tak pouze u toho nejméně hodnotného z kovů, ze kterých se razí ryzí (jak jsme si řekli v kapitole III) a jako černé peníze, takže ryzí kov může být rozeznán od slitiny. Slitina pak musí být vyráběna v přesně daném poměru, jako tři části stříbra k jedné části z jiného kovu, jak je to vhodné. Tento poměr může být měněn dvěma způsoby, jestli nastane skutečná a odpovídající změna v materiálu. Pokud by bylo výrazně méně stříbra, než dříve, tak by obsah stříbra v černých penězích mohl poklesnout, nebo kdyby bylo více stříbra, tak by tento obsah mohl být navýšen. Ovšem takové případy jsou velmi vzácné a pokud nastanou, tak změny poměrů by měly být činěny ze strany společnosti, pro vyšší bezpečnost a aby se zabránilo podvodům, jak jsme si říkali v kapitole X o změně (bimetalických) poměrů. V žádném jiném případě by neměly být poměry kovů ve slitině měněny, a ze všeho nejméně vladařem, a to z důvodů uvedených v minulé kapitole, které jsou znovu aplikovatelné na tento případ. Vladařova pečeť na mincích je zárukou pravosti materiálu a jeho ryzosti, takže změna těchto vlastností bez změny pečeti se rovná padělání mincí. Kromě toho na mnoha mincích je zapsáno jméno některého ze světců a znamení kříže, které bylo už od pradávna svědkem o pravosti a ryzosti. Pokud bude vladař navzdory těmto nápisům a znakům měnit materiály nebo hmotnosti mincí, tak to vypadá, jako kdyby se pokoušel svým poddaným lhát, falešně se zapřísahal a bral si k tomu falešné svědky a také porušoval to přikázání, které říká: „Nebudeš brát Boží jméno nadarmo.“ Také zneužívá slovo „*moneta*“ (peníze), protože Uguccio praví [Uguccio z Pisy, biskup z Ferrari, *Derivationes magnae*]: „Slovo *moneta* pochází od *moneo* (upomínat, varovat), protože nás varuje před podvody s obsahem kovu.“ Vladař si může těmito prostředky nespravedlivě přivlastnit bohatství svého lidu, jak jsme řekli v předešlé kapitole, a výsledkem by bylo i mnoho dalších anomálií. Tento podvod by byl jistě horší, než prosté snížení hmotnosti, protože je méně očividný a způsobí tak více škod a nespravedlností ve společnosti. Z tohoto důvodu, pokud jsou vyráběny černé peníze, tak by na veřejných místech měly být vystaveny vzorky této slitiny, aby to zabránilo vladaři nebo penězokazcům tajně provádět tento podvod se slitinou, stejně jako jsou vystaveny vzory ostatních měr a vah.

KAPITOLA XIV

Kombinované změny peněz

Může dojít ke kombinovanému pozměnění peněz, když se odehraje více změn najednou, jako například změna v (bimetalickém) poměru či složení materiálu a zároveň změna váhy. Tudíž zde máme množství různých kombinací oněch základních pěti změn, které jsme si popsali. A protože žádná z těchto základních změn by neměla být prováděna z jiných než přirozených a skutečných příčin, které nastávají jen výjimečně, je očividné, že příležitosti pro kombinovanou změnu budou ještě výjimečnější, nebo možná ani nikdy nenastanou. A *fortiori* by impuls k takové kombinované změně nikdy neměl vzejít ze strany vladaře, ale pouze ze strany společnosti. Pokud totiž může vzejít tolik nepravosti ze základních změn činěných z nepravých důvodů, jak bylo řečeno, tak daleko více jich vzejde ze složené změny. Peníze mají být poctivé, jak ve váze, tak ve složení, jak nám říká Písmo, kde je o Abrahámovi napsáno, že koupil pole za které dal 400 šekelů stříbra, běžných mezi obchodníky [Genesis 23:16]. Pokud tedy peníze byly poctivé a nebyly měněny zbytečně, tak vydržely dlouhou dobu a nebyla ani třeba mít mnoho mincoven pracujících na náklady společnosti. A toto by bylo pro společnost výhodné, jak bylo řečeno v kapitole VII. Celkově tedy docházíme k závěru, že k žádné změně peněz by nemělo docházet z libovůle samotného vladaře, obzvláště pokud by tuto změnu prováděl kvůli zisku plynoucímu z této změny.

KAPITOLA XV

Zisky, pocházející vladaři z pozměňování peněz, jsou nespravedlivé

Jsem toho názoru, že hlavním důvodem, proč si vladaři usurpovali právo pozměňovat mince, je zisk, který jim z toho plyne. Jinak by bylo zbytečné podnikat tolik a tak velkých změn. Vynasnažím se tedy podat celkový důkaz, že tyto zisky jsou nespravedlivé. Většina pozměňování peněz, s výjimkou případů, které jsme zmínili, znamená padělání a podvod a to nemůže být právem vladaře. Je tedy nemožné, aby měl z tohoto nespravedlivého privilegia spravedlivý zisk. Mimoto vladařův zisk je nezbytně ztrátou pro zbytek společnosti. A ztráta, kterou vladař způsobuje společnosti, je nespravedlností a činem tyranů a nikoliv krále, jak nám říká Aristoteles. A pokud by se tyran chtěl hájit obvyklými lžemi tyranů, že tento zisk využívá k veřejnému prospěchu, tak se mu nesmí věřit, protože by si stejně tak mohl vzít můj plášť a říct, že ho potřebuje pro veřejnou službu. Apoštol Pavel pravil, že ze zlých skutků nemůže vzejít dobro [Římanům 3:8]. Nic by tedy nemělo být vynucováno pod záminkou, že to poději bude využito k dobrým účelům. Pokud má vladař právo provést jednu změnu v penězích a vytěžit z toho pro sebe nějaký zisk, pak má právo provést libovolné změny a vytěžit všechen zisk nebo v tomto pozměňování neustále pokračovat. A je pravděpodobné, že jeho následovník v tomto bude také pokračovat, ať už ze své vlastní vůle nebo na doporučení svých rádců, protože lidská povaha je náchylná k hromadění bohatství, když se jí k tomu otvírá snadná cesta. Vladař by pak měl možnost zmocnit se veškerého bohatství svých poddaných a ponížít je na otroky. A toto by bylo vskutku absolutní tyraní, jak je popisována filosofy v dávných dobách.

KAPITOLA XVI

Tyto zisky jsou nepřírozené

Ačkoliv veškerá nespravedlnost je určitým způsobem proti přirozenosti, tak zisky z pozměňování peněz jsou obzvláště nepřírozenou nepravostí. Je přirozené, když se určité přírodní bohatství rozmnožuje, jako zrnka pšenice, která, jak praví Ovidius: „jsouc zasita, pole je s hojným úrokem splatí.“ Je ale monstrózní a nepřírozené, pokud by měly samy od sebe plodit a rozmnožovat neplodné věci jako peníze. Tudíž zisk z peněz, který nepochází z jejich vydání na nákup přírodního bohatství, což je jejich patřičné a přirozené užití, ale z jejich změny samotné, jako když mění svou formu z jedné do druhé, takový zisk je nemorální a nepřírozený. Těmito argumenty Aristoteles v první knize Politiky dokazuje, že lichva je proti přirozenosti, protože přirozeným užitím peněz je být nástrojem směny přírodního bohatství. Kdo je užívá jinak, tak zneužívá přirozené peněžní instituce, protože způsobuje, že peníze plodí peníze, což je proti přirozenosti. Mimo to při těch změnách, z nichž pochází zisk, je nezbytné nazvat denárem něco, co ve skutečnosti není denár a librou něco, co ve skutečnosti není libra, jak již bylo řečeno v jiné souvislosti. Toto ale není ničím menším, než narušením přírodního řádu a to z důvodů, o kterých Cassiodorus praví:

„Zaplatte svůj solidus a něco si nechte, jestliže jste dosti silní; dejte libru a učíňte jí menší, pokud můžete. V těchto případech, jak samotné názvy ukazují, buď platíte plnou cenu, nebo nedáváte to, co říkáte, že dáváte. Nemůžete používat názvy celých jednotek a přesto z nich činit podvodné odečty. Není to narušením přírodního řádu, pokusem zastřít ty největší jistoty, krutou a odpornou ranou samotné pravdě? Váhy a míry jsou tou první věcí, v nichž musí být jistota, jinak bude panovat pouze chaos.“

Jak je napsáno v knize moudrosti, Bůh nařídil, aby všechny věci byly shromážděny podle váhy, míry a počtu; ale z pozměňování peněz nevzejde žádný zisk, pokud při něm není spáchán podvod na té nejpevnější ze všech jistot. Ten, kdo hledá zisk z pozměňování peněz, tudíž hřeší proti Bohu a proti přírodě.

KAPITOLA XVII

Zisk z pozměňování peněz je horší než zisk z lichvy

Zdá se mi, že existují tři způsoby, jak lze mít zisk z peněz, aniž by byly využity ke svému přirozenému účelu. Jedním je umění směnárnické či bankéřské, druhým je lichvářství a třetím je pozměňování mincí. První způsob je politováníhodný, druhý je horší a třetí nejhorší. Aristoteles psal o prvních dvou, ale ne o třetím, protože v jeho době taková zkaženost patrně ještě nebyla vynalezena. To, že je první způsob nečestný a politováníhodný, dokazuje Aristoteles argumenty, které byly uvedeny v předchozí kapitole, protože to je jako kdyby peníze plodily peníze. Peněžní výměnu také nazývá „obolostatickou“. Z tohoto důvodu apoštol Matouš, který byl směnárníkem, se nevrátil po Kristovu zmrtvýchvstání ke svému povolání, na rozdíl od Petra, který byl rybářem. Požehnaný Řehoř k tomu praví: „Je jednou věcí vydělávat si na živobytí rybařením a docela jinou je shromažďovat peníze ze zisků z cel. Existuje mnoho povolání, která těžko mohou být vykonávána bez hříchu, etc.“ Existují určitá hrubá povolání, která znečišťují tělo, jako je čištění stok a komínů, a jiná, jako kuplířství nebo právě směnárnictví, která znečišťují duši. Co se týče lichvy, tak ta je jistě špatná a opovržením hodná a Písmo svaté to potvrzuje. Zbývá tedy ukázat, že mít zisk z pozměňování peněz je ještě horší než lichva. Lichvář půjčuje peníze tomu, kdo si je bere z vlastní vůle. Ten je může použít k uspokojení svých vlastních potřeb a co zaplatí navíc k jistině je určeno v dobrovolně uzavřeném kontraktu mezi dvěma stranami. Ovšem vladař svou zbytečnou změnou mincí jistě bere peníze svých poddaných proti jejich vůli, protože zároveň zakazuje, aby starší peníze obíhaly vedle současných, ačkoliv jsou lepší a všichni by je přijímali raději. Bez jakékoliv výhody pro své poddané jim pak dává špatné peníze. A i když občas nechá vyrobit lepší peníze, než jsou současné, tak je to pouze kvůli lepší možnosti jejich budoucího znehodnocování. A v každém případě si vždy nechává část pro sebe. Nakolik u sebe shromáždí více peněz než dává, jedná proti přirozenému užití peněz a jeho zisky jsou ekvivalentní ziskům lichváře. Ovšem ve skutečnosti jsou horší než zisky lichváře, protože jsou méně dobrovolné a více proti vůli poddaných, kteří se na těchto ziscích nepodílejí. Lichvářův úrok také není tak všeobecně škodlivý. Pozměňování mincí je uskutečňováno tyranicky a podvodně proti zájmům a proti vůli celé společnosti a dle mého mínění by oprávněným jménem pro tuto praktiku byla i loupěž či násilný zábor.

KAPITOLA XVIII

Takové pozměňování peněz je v zásadě nepřípustné

Někdy je lépe vyhnout se skandálům, neklidu a zhoršování poměrů a tak bývají ve společnosti tolerovány i nečestné a špatné věci, jako veřejné nevěstince. Z nezbytnosti a potřeby bývají tolerovány i některé politováníhodné činnosti, jako směnárnictví nebo lichva. Ovšem nenalézám žádný takový pozemský důvod, proč by mělo být tolerováno pozměňování peněz pro zisk. Toto pozměňování neznamená snížení neklidu a vyhnutí se skandálům, ale naopak neklid a skandály vyvolává, jak bylo řečeno v kapitole VIII, přináší s sebou mnohé nepříjemné důsledky, z nichž některé již byly zmíněny a o dalších ještě budeme mluvit, a není zde žádná nezbytnost, která by toto ospravedlnila a ani žádná výhoda pro společnost. Jasným znakem toho je, že toto pozměňování je moderním vynálezem. Tyto věci se nikdy neděly v městech a říších, jimž bylo moudře vládnuto. Nenašel jsem o nich ani zmínku v dějinách, s výjimkou dopisu Cassiodora, napsaného jménem krále Theodorica, v němž je drobné pozměnění váhy, kterého se dopustil jistý pokladník při vyplácení vojáků, přísně napomenuto a tvrdě odsouzeno. V dopise Boetiovi král pravil: „Pročež nechte svou prozíravost, získanou z filosofických doktrín, vyloučit zkažené lži ze společnosti pravdy, aby nikdo nebyl v pokušení snižovat její čest.“ A o něco dále pokračuje: „Pracovník nesmí být na mzdě zkrácen; těm, kteří vykonávali věrnou službu, náleží plná platba.“ Pokud se Římané nakonec uchýlili k takovému pozměňování peněz, jak se to zdá z dávných špatných peněz, které lze někdy nalézt v zemi, tak to byla pravděpodobně příčina toho, proč se jejich velká říše obrátila vniveč. Toto pozměňování je tedy tak špatné, že je v zásadě nepřípustné.

KAPITOLA XIX

O určitých nevýhodách vystávajících vladaři z pozměňování peněz

Mnoho nevýhod vyvstává z takového pozměňování mincí. Některé se dotýkají hlavně vladaře, některé celé společnosti a další určité části společnosti. Mnohé z nich již byly v království francouzském pozorovány a některé již byly i pojmenovány, ovšem je třeba je zrekapitulovat. Zaprvé je velice politováníhodné a nehodné vladaře, když páchá tento podvod, šidí své peníze, nazývá zlatem co není zlato a librou co není libra, a tak dále, jak bylo řečeno v kapitolách XII a XIII. Mimo to je jeho povinností trestat penězokazce. Nemusí se hluboce stydět, pokud činí totéž, za co by měl jiné trestat potupnou smrtí? Je velkým skandálem, a hanbou pro vladaře, že peníze v jeho království nezůstávají stejné, ale mění se ze dne na den a někdy mají jinou hodnotu i na různých místech v jeden jediný den. Jak čas plyne a změny postupují, tak může dojít k tomu, že si již nikdo není jistý, jakou má ta která konkrétní mince hodnotu a poté nastupují směnárníci, kteří mince porovnávají, nakupují a prodávají, což je věc, která je proti přirozenosti peněz. A pak zde nepanuje žádná jistota o věci, kde je nanejvýš důležité, aby panovala. Šíří se nepořádky a zmatky k ostudě panovníka. Rovněž je absurdní a nesrovnávací se s královou důstojností, když ve své říši zakazuje používání poctivých a dobrých mincí a z hamižných motivů nařizuje svým poddaným používat méně kvalitní mince. To je převrácením dobra a zla, o kterém praví Pán ústy proroka [Izajáš 5:20]:

„Běda těm, kteří zvou zlo dobrem a dobro zlem.“

Je hanbou pro vladaře, když nectí své předchůdce, protože všichni jsme povinni z příkazu Pána ctít své rodiče. On ovšem snižuje čest svých předků, když ničí jejich dobré peníze, nechává jejich obraz na mincích rozsekat a roztavit a na místo zlatých peněz vydá peníze částečně z mosazi. Toto má svůj předobraz v knize královské [I. kniha královská 14:27] kde můžeme číst, že král Rechabám ztratil zlaté štíty, které nechal vyrobit jeho otec Šalamoun, a místo nich dal udělat štíty bronzové. Tentýž Rechabám ztratil pět šestin svého lidu, protože na začátku své vlády zatěžoval své poddané nadměrnými daněmi. Král by si měl ošklivit počínání tyranů, jedním z nichž je i pozměňování mincí. To poškozují a uvádí do nebezpečí všechny královny následovníky, jak o tom budeme ještě mluvit.

KAPITOLA XX

O nevýhodách pro společnost jako celek

Mezi mnoha nevýhodami plynoucími z pozměňování mincí je hlavní ta, která byla tématem Kapitoly XV, totiž, že vladař si tímto způsobem může přisvojit téměř veškeré peníze komunity a ožebračit svoje poddané. A jako jsou některé chronické choroby nebezpečnější než jiné, protože si jich všímáme až v jejich rozvinutějších stádiích, tak je i toto ožebračování tím nebezpečnější, čím méně je nápadné. Tento útlak lidé pocítují později než jiné formy zdanění. A přesto žádný poplatek nemůže být tíživější, všeobecnější a závažnější.

Takové pozměňování a znehodnocování snižuje množství zlata a stříbra v zemi, protože tyto kovy, navzdory zákazům vývozu, budou plynout do zahraničí, kde je lze prodat za vyšší cenu. Lidé se snaží brát peníze na ta místa, kde za ně nakoupí nejvíce. A to snižuje množství peněžního materiálu v zemi i objem mincování.

Navíc cizinci se často pouští do výroby stejných padělaných peněz a přináší je do zemí, kde obíhají znehodnocené mince a tak zbavují krále části zisků o kterých si myslí, že je sklídí. Také část materiálu se ztrácí při neustálém tavení starých mincí a výrobě nových, které jsou částí tohoto procesu pozměňování. Třemi způsoby se tedy ztrácí peněžní materiál při tomto pozměňování. Tato praxe nemůže trvat dlouho, pokud neexistuje hojnost materiálu plynoucího z dolů, protože vladař by nakonec nebyl schopen vyrobit dostatek dobrých peněz. Díky tomuto pozměňování také do království přestane proudit dobré zboží a přírodní bohatství, protože za jinak stejných okolností je obchodníci raději prodají tam, kde za ně dostanou poctivé a dobré peníze. V takovém království je dálkový obchod mnoha způsoby narušen a ztěžován a dokud se tyto změny v penězích provádí, tak peněžní renty, roční penze, platby za pronájem, poplatky a podobně, nemohou být spravedlivě vyměřeny a ohodnoceny, jak je dobře známo. Ani nelze počítat s bezpečnými půjčkami peněz. Vskutku mnozí lidé odmítají poskytovat půjčky z důvodu tohoto pozměňování. Hladký chod všech těchto věcí je pro lidstvo buď nezbytný, nebo velmi užitečný a jejich narušování je škodlivé pro celou společnost.

KAPITOLA XXI

O nevýhodách pro část společnosti

Určité části společnosti se zabývají povoláními čestnými a výnosnými pro celý stát, které vedou k nárůstu přirozeného bohatství společnosti, týkají se udržování spravedlnosti a dalších záležitostí. To jsou kněží, soudci, vojáci, vinaři, obchodníci, řemeslníci a podobně. Další část zvyšuje ovšem své bohatství nečestnými řemesly, jako směnárníci, bankéři nebo obchodníci s drahými kovy, jak bylo řečeno v kapitole XVIII. Tito lidé a někteří další, jako obchodní zástupci, se zmocňují velké části zisků, která povstává z pozměňování mincí a svou lstivostí hromadí bohatství, v rozporu s Božím záměrem a spravedlností, jelikož jsou nehodni takového bohatství a nezaslouží si jej. Ti, kteří tvoří tu lepší část společnosti, jsou ovšem ochuzeni. Vladař tedy tímto prostředkem poškozují a přetěžují větší, lepší a produktivnější část svých poddaných a přesto celý zisk nejde pouze jemu, ale i výše zmíněným lidem, jejichž povolání je politováníhodné a z velké části podvodné. Pokud vladař dlouho dopředu neoznámí datum a plán změny mincí, kterou hodlá provést, tak někteří lidé se svou vlastní vychytralostí nebo skrze známé u dvora o jeho záměru dopředu dozvědí a nakoupí zboží za slabší peníze, aby je poté prodali za lepší peníze a rychle tak zbohatli. Tak docílí nadměrných a nespravedlivých zisků, které jsou v rozporu s obvyklým průběhem obchodování. Toto vypadá jako svého druhu monopol, jenž poškozují celý zbytek společnosti. Navíc jsou těmito změnami postiženy renty, které jsou domluveny v peněžních částkách a které jsou těmito prostředky nespravedlivě zvyšovány nebo snižovány, jak bylo řečeno v kapitole XI. Vladař také těmito častými změnami dává penězokazcům lepší příležitost vyrábět falešné peníze, protože se na ně pomaleji přijde a tak mohou za těchto podmínek napáchat daleko více zločinů, než kdyby byla měna stále stejná. Mimo to uvažme, kolik nespočetných zmatků, podivností, omylů a nepřekonatelných potíží nastane v účetních knihách a záznamech o příjmech a výdajích! Odtud už není daleko k soudním tahanicím s různými výsledky, o nedostatečné platby dluhů, podvody, nepořádky, četná zneužití situace, která bych ani nestačil všechna vypsát a některá možná závažnější, než byla zmíněna. Tomu se nemůžeme divit, protože Aristoteles pravil: „Jedna chyba mívá daleko více následků, než je vidět na první pohled.“

KAPITOLA XXII

Kdy společnost může připustit takové pozměňování

Jelikož peníze jsou majetkem společenství, jak bylo ukázáno v kapitole VI, zdá se, že společenství jimi může disponovat podle svého uvážení. Může je tedy měnit jakýmkoliv způsobem a zacházet s nimi jako se svým majetkem, obzvláště pokud potřebuje velké sumy na válku nebo na výkupné za svého vladaře nebo nějakou jinou událost podobného druhu. V tom případě může dát sumu dohromady i pozměňováním peněz a nebylo by to nepřírozené jako lichva, protože by to neprováděl vladař, ale celé společenství, kterému peníze patří. Tímto způsobem by padlo mnoho výtek proti pozměňování mincí a zdá se, že společenství by to nejen udělat mohlo, ale bylo by to i vhodné. Pokud budeme předpokládat, že takový příspěvek společenství je nutný, tak pozměňování mincí v sobě spojuje mnoho žádoucích vlastností vyžadovaných po jiných formách daní. Přinese velký zisk v krátké době, je snadné na provedení bez nutnosti zaměstnat velký počet výběřčích, čímž se snižuje riziko zpronevěry. Tato daň je také zprvu méně pocíťována a tak vzbuzuje méně nespokojenosti. Je universální: ani úředník či šlechtic se jí nevyhne z důvodu svého privilegia či jinak, jak se mnozí snaží vyhnout se ostatním poplatkům a tím vzbuzují závist, odpor, skandály a mnohá další zla. Tudíž lze předpokládat, že tato komunita učinit může.

Zdá se mi, že v této záležitosti lze stanovit, s veškerým respektem k moudřejším hlavám, že pokud potřebné peníze mají být přepraveny do vzdálených zemí a utraceny lidmi, s nimiž není jinak žádné spojení, tak by to stejně způsobilo na dlouhou dobu nedostatek peněžního materiálu ve společenství. A tak lze vybrat potřebné množství zlata a stříbra zlehčením mincí, protože kdyby se to neprovedlo hned, tak by se k této změně stejně muselo přistoupit později a to z důvodů, které byly popsány v kapitole XIII. Pokud ale nejde o sumu tak velkou a přepravovanou tak daleko, aby to na daném místě způsobilo znatelný a dlouhotrvající nedostatek peněžního materiálu, pak tvrdím, navzdory všemu výše řečenému, že by se k pozměňování mincí přistupovat nemělo, protože by způsobilo více horších věcí, než jakákoliv jiná forma daně. Nejhorším nebezpečím by bylo, že by se vladař zmocnil práva v pozměňování mincí pokračovat i nadále, a pak by se všechna vyjmenovaná zla opět projevila. Nezáleží na tom, že jsme řekli, že peníze patří společenství, protože ani společenství ani kdokoliv jiný nemá právo zneužívat nebo protiprávně používat svého vlastnictví, což by se stalo, kdyby společenství k takovému pozměňování mincí přistoupilo. A když společenství, ať už správně nebo chybně, provede takovou změnu, peníze musí být co možná nejdříve vráceny do svého dřívějšího a trvalého stavu a veškeré brání zisků z pozměňování peněz musí přestat.

KAPITOLA XXIII

Argumenty, že vladaři mohou pozměňovat mince

Obvykle se říká, že v krizových situacích se vše stává majetkem vladaře. Tudíž při hrozící nebo trvající krizi si ze své říše může vzít tolik peněz, kolik je třeba a to jakýmkoliv způsobem, na obranu společenství nebo svojí vlastní pozice jako vladaře. A pozměnění mincí je patřičný a vhodný způsob, podle toho, co bylo řečeno v předchozí kapitole. Za předpokladu, že by vladař neměl žádné obvyklé právo pozměňovat mince a brát si z toho zisk, dalo by se říci, že toto privilegium mohl získat od papeže či od církve, od římského císaře nebo i od samotné společnosti, která mu ho kdysi udělila jako dědičnou výsadu za jeho služby.

Peníze jsou majetkem společenství, jak bylo dokázáno v kapitole VI, a společenství je také může měnit, jak bylo řečeno v kapitole předešlé. Tudíž by mohlo i udělit privilegium provádět takové změny vladaři, aby s ním zacházel podle své libosti. Pokud podle zvykového práva náležela regulace mincí společnosti, která se nebyla schopna dohodnout na nějakém plánu, nemohlo by být kompromisem ponechat regulaci mincovnictví jednou provždy v rukou vladaře? A pak mu ponechat i veškeré zisky plynoucí z regulace a pozměňování peněz. V kapitole VII bylo rovněž řečeno, že určitá „penze“ je potřebná k pokrytí nákladů na mincování a vladař si smí občas nechat přebytek nad touto „penzí“ sám pro sebe. Pokud budeme postupovat po kouskách v tomto zdůvodňování, tak si jistě může vzít i více a pak ještě více a pak stejně tolik, jako by získal z pozměňování mincí. Mimo to vladař by měl mít velký a zajištěný příjem, aby mohl udržovat vznešený dvůr a ukazoval svou vladařskou skvělost a svou královskou důstojnost. Tyto příjmy tedy musí být výsadou královské koruny. Je tedy možné, aby podstatná část těchto příjmů pocházela z mincovní daně, a tedy brát si zisk z pozměňování mincí by pro vladaře bylo zákonné. Je také možné, že kdyby tato práva byla vladaři odebrána, tak zbytek příjmů by nestačil na pokrytí nákladů jeho dvora. Návrh odebrat mu pravomoc pozměňovat mince je tedy útokem na královu čest a na jeho dědičné právo. To je nejen nespravedlivé, ale hanebné pro celé společenství, které nemůže mít řádného vladaře, pokud mu neumožní udržet si svou důstojnost.

KAPITOLA XXIV

Odpověď na předchozí kapitolu a hlavní závěry z toho plynoucí

Ačkoliv by se mohlo vyskytnout mnoho potíží při odpovědi na první argument, pojednám o nich jen stručně, protože se mi nyní zdá, že to, jestli vladař takovou naléhavou krizi pouze předstírá, jak to dle Aristotela často činí tyrané, by mělo být rozhodnuto společností či její reprezentativní částí, ať už otevřeně, nebo potichu. Výrazem „otevřeně“ mám na mysli to, že by se mělo sejít shromáždění, pokud je k tomu možnost. „Potichu“ pak když hrozí riziko tak bezprostřední, že lidé nemohou být svoláni včas. V těchto případech ale vladař může vzít část majetku svých poddaných nikoliv pozměněním mincí, ale skrze půjčky, které budou splaceny později. K druhému bodu, že vladař může mít privilegium pozměňovat peníze - zaprvé, nezpochybňuji papežovu moc, ale myslím si, že nikdy takové povolení nikomu nedal a ani by ho nedal, kdyby o to byl žádán, protože to by se rovnalo povolení k vykonávání zla, které žádné možné pozdější dobré skutky nemohou ospravedlnit. Co se týče císaře římského, tak pravím, že nikdy neměl moc dát jakémukoliv vladaři privilegium k něčemu, co nemohl podle zákona dělat sám, eg. k takovým změnám v penězích, o kterých jsme mluvili. Co se týče společenství, jak bylo řečeno v kapitole XXII, tak změny v penězích může provádět jen v konkrétním případě a pokud by svěřilo tento úkol vladaři, tak jen v těch rozumných mezích, které jsou patrné z kapitoly XXII a dalších. Vladař by ovšem stále nekonal ze své vlastní autority, ale pouze jako vykonavatel veřejného nařízení. V odpověď na další argument, totiž že společenství se může zřeknout práva kontroly nad penězi a svěřit ho vladaři, bych řekl zaprvé to, že žádné moudré společenství by takovou věc neudělalo; a za druhé, že je nezákonné, i pro společenství samotné, zneužívat pozměňování mincí, jak bylo řečeno v kapitole XXII. Společenství občanů, kteří jsou od přirozenosti svobodní, by se nikdy vědomě nepoddalo do otroctví či do jha tyranie. Pokud bylo podvedeno, vystrašeno a přinuceno k udělení takového privilegia vladaři, aniž by předvíдалo zlé následky, tak by se to rovnalo otroctví. Pak může okamžitě dojít k revokaci tohoto privilegia. Cokoliv, co patří podle přirozeného práva někomu jinému, nemůže být svévolně vzato. Stejně tak nemůže komunita dát vladaři právo ke zneužívání manželek jeho poddaných, tak mu nemůže dát privilegium nad mincemi, jelikož by ho pouze zneužíval k vybírání zisků z pozměňování mincí. Tentýž argument se dá použít na případ neshody v rámci společenství o regulaci mincování a kompromisním vladařově rozhodování. Připouštím, že by se to za jistých okolností mohlo stát, ale stejně vladaři nikdo nemohl dát privilegium k vybírání takových nespravedlivých zisků ze zbytečného pozměňování. Co se týče dalšího argumentu, vypůjčeného z kapitoly VII, že vladař může mít určitý zisk z mincování, tak odpověď je prostá. Tato penze má být malá, omezená a nezávislá na případné změně mincí, takže se nedá srovnávat se zisky z jejich pozměňování. Pokud má vladař mít příjmy na udržování skvělého a důstojného dvora, pak by tyto příjmy měly pocházet z jiných zdrojů než z pozměňování mincí. A i kdyby měla část těchto příjmů pocházet z mincovní daně, tak ta musí být fixní a omezené, řekněme dva denáry na každou raženou marku, což by bylo veřejně známo a nedocházelo by tak k žádnému pozměňování nebo k neodůvodněnému a enormnímu navýšení zisků, které je výsledkem oněch politováníhodných změn, o nichž jsme mluvili.

Obecným závěrem plynoucím z výše řečeného je, že vladař nesmí provádět tyto změny a těžit z nich zisk. Nemá právo to činit podle zvykového zákona a

privilegium k tomu mu nemohla dát ani žádná jiná autorita a není to ani jeho dědičným právem vladaře. Odepření této pravomoci není neúctou ke královkému majestátu, jak zní falešné pomluvy lichotníků, intrikánů a zrádců. A protože vladař toto činit nesmí, tak ani nemá nárok na žádnou penzi nebo zisky z toho plynoucí, protože ty by nebyly ničím jiným než výkupným z otroctví, které žádný král nebo dobrý vladař nemůže po svých poddaných požadovat. Za předpokladu, že by vladař měl právo brát si zisk z mincování výměnou za to, že bude mincovat poctivé a dobré peníze a udržovat jejich standard, pak toto privilegium ztrácí, pokud ho zneužije pro pozměňování a znehodnocování peněz z důvodů své chamtivosti a nečestně zvýší své vlastní zisky.

KAPITOLA XXV

Tyranie nemůže být trvalou

V této a předchozí kapitole dokazují, že získávání prostředků pozměňováním mincí je nečestné pro krále a poškozují to královo potomstvo. Musíme si tudíž uvědomit, že rozdíl mezi královstvím a tyranii spočívá v tom, že tyran miluje svůj vlastní okamžitý prospěch více, než obecný prospěch svých poddaných a jeho cílem je udržet lid v otroctví. Král naproti tomu staví obecné dobro nad své vlastní a miluje nade vše ostatní, po Bohu a své vlastní duši, veřejné dobro a svobody svých poddaných. To je pravým důvodem šlechtické a královské moci, jejíž vláda je tím vznešenější a lepší, jak pravil Aristoteles, čím jsou svobodnější a lepší poddaní, a vydrží tím déle, čím déle králové setrvávají u těchto principů. Jak pravil Cassiodorus: „Umění vládnout spočívá v tom, milovat zájmy mnohých.“ Kdykoliv se království blíží tyranii, tak je to počátek jeho konce, protože tím se stane zralé pro rozdělení, změnu dynastie nebo totální zkázu. Obzvláště je to patrné v mírném klimatickém pásmu, kde jsou lidé vzdáleni od otrockého barbarství a muži se pokládají ze zvyku, morálně a přirozeně za svobodné a nikoliv za otroky uvyklé tyranii. Pro ně je otroctví nevýhodné a neakceptovatelné a tyranie je nepřirozenou a tudíž krátkodechou. Jak pravil Aristoteles: „Věci, které jsou v rozporu s přirozeností, hynou nejdříve.“ Také Cicero pravil: „Žádná říše není dost silná, aby přežila, pokud je plná strachu.“ A Seneca ve své tragédii pravil:

Nikdo nemůže prodloužit život
vnuceným říším: umírněné říše přežívají

Také Bůh skrze proroka[Ezechiel 34:4] kárá sesazené vladaře: „Panovali jste nad nimi násilně a surově.“ Totéž můžeme vidět i jinde, protože Plutarchos říká císaři Traianovi, že „státní těleso je živoucí, jakoby z daru bohů, pokud je řízeno rozhodnutími nejvyšší spravedlnosti a ovládáno omezeními danými rozumem.“ Stát či království se v tomto podobá lidskému tělu, jak to napsal Aristoteles v knize *V své Politiky*. Stejně jako je tělo znetvořeno, když tělní tekutiny proudí příliš mnoho do jednoho orgánu, tak že je tento orgán zanícený a přerostlý, zatímco ostatní slábnou a smrskávají se a patřičné tělesné proporce jsou zničeny a život je zkrácen; tak k tomu dochází také ve společenství či království, kde je příliš mnoho bohatství nespravedlivě přetaženo do jedné jeho části. Království, v němž jeho vladař, ve srovnání se svými poddanými, zvyšuje nade všechny meze svoje bohatství, moc a postavení, je jako monstrum, jako člověk, jehož hlava je příliš velká a těžká, takže jí zbytek těla nedokáže podporovat. A stejně jako takový člověk nemá žádnou radost ze života a nemůže žít dlouho, tak nemůže ani přežít to království, jehož vladař k sobě přitáhl nadměrné bohatství. Stejně jako v kostelním chóru samotné unisono nemá sílu potěšit a nadměrné nebo nepatřičné disonance zničí celou harmonii, ovšem úměrný rozdíl v tónu je potřebný k vytvoření sladké melodie; tak také obecně řečeno přílišná rovnost v majetku a moci ve všech částech komunity by byla nepraktická a nežádoucí, ovšem příliš velká nerovnost by zničila a pokazila harmonii ve státu, jak plyne z Aristotelovi *Politiky*. To se může stát zvláště v situaci, kdy vladař, který je tenorem a hlavním hlasem, zpívá až příliš usilovně a neladí se zbytkem společenství. Pak je sladká melodie království narušena. Jak pravil Aristoteles, mezi králem a tyranem existuje tento rozdíl: tyran si přeje být mocnější než celá komunita, které vládne násilím; králova vláda je

omezena tím faktem, že ačkoliv je král větším a mocnějším než kterýkoliv jeho poddaný, je přesto méně mocným a bohatým než celá komunita, v jejímž středu stojí. Protože králova moc snadno upadá k tendenci rozrůstat se mimo patřičné proporce, je potřeba nejvyšší obezřetnosti, aby nezdegenerovala v tyranii. Podvodní lichotníci a pochlebovači totiž vždy budou vladaře svádět k tomu, aby se stal tyranem. Mazanými řečmi dovedou podvést uši vladařů (jak můžeme číst v knize Esther), a podle jejich rad se králova mysl obrátí ke zlému. Protože je obtížné se jim vyhnout nebo je vykořenit, Aristoteles nám dává další pravidlo, podle kterého může království dlouho přežít. To je, že vladař by neměl zvyšovat svou nadvládu nad poddanými, neměl by je přetěžovat daněmi nebo zabírat jejich zboží, měl by jim zaručit svobody a neměl by zasahovat do jejich záležitostí a svou soudní pravomoc využívat jenom v rozsahu daném zákony a zvyklostmi. Jak pravil Aristoteles, ve skutečnosti jen málo záležitostí by mělo být ponecháno na úsudku či rozhodnutí vladaře. Cituje zde příklad lakedaimonského krále Theopompa, který se zřekl mnoha výsad a pravomocí a navrátil je lidu. Když mu jeho manželka vyčítala, že svému synovi zanechá méně výnosnou pozici, než jakou zdědil od svého otce, odpověděl jí: „Ale zanechám mu pozici stálejší a trvalejší.“ To bylo jistě Boží vnuknutí! Jak vhodné by bylo zapsat toto zlatým písmem v královských palácích! „Zanechám mu trvalejší království.“ Také by to šlo vyjádřit takto: „Učinil jsem království trvalejším, když jsem se omezil ve své moci.“ Zde máme muže většího Šalamouna. Kdyby Rechabám, o kterém jsem mluvil výše, zdědil po svém otci království takto omezené, tak by nikdy neztratil deset z dvanácti izraelských kmenů a ani by nebyl takto kárán v knize Ecclesiasticus: „Rouhal ses svému původu, přinesl jsi hněv na své potomky a Já jsem se zarmoutil nad tvým bláznovstvím; takže království bylo rozděleno.“

Bylo tedy dokázáno, že říši, která se z království přemění na tyranii, musí postihnout rychlý konec.

KAPITOLA XXVI

Zisky z pozměňování mincí poškozují královské následovníky

Moje tvrzení zní, že pozměňování mincí, o kterém jsem pojednával, je hanebné pro krále a škodlivé pro královský dům. Abych ho dokázal, předkládám zde tři premisy:

Zaprvé je ostudou pro krále a škodou pro jeho následovníky, pokud je království vystaveno destrukci nebo předáno cizincům. Nešťastný a zubožený je král, který svou neopatrností nebo špatnou vládou způsobil sobě nebo svým potomkům ztrátu království, které bylo v minulosti tak slavně zachovááno za pomoci tolika udatných činů. Nebylo by ani bez nebezpečí pro jeho nesmrtelnou duši, kdyby lidé měli jeho chybou trpět tolika neštěstími, které obvykle doprovázejí pád království.

Zadruhé tyranie vystavuje království zkáze, jak bylo řečeno v předchozí kapitole, a jak je psáno v knize Ecclesiasticus „suverenita přechází z národa na národ díky nepravostem, násilným činům a chtivosti peněz.“ Bůh chraň, aby svobodná srdce Francouzů natolik zdegenerovala, že by se dobrovolně stali otroky. Otroctví jim vnucované tedy nemůže vydržet. Ačkoliv moc tyрана je velká, znásilňuje svobodná srdce poddaných a to neujde pozornosti cizincům. Kdokoliv tedy přiměje pány Francie k takové tyranské vládě, vystaví království velkému nebezpečí a vydláždí cestu k jeho konci. Vznesení potomkové francouzských králů se nesmí učit být tyrany, stejně jako se lidé Galie nesmí učit být otroky. Pokud královský dům postihne úpadek jeho dávných ctností, tak jistě ztratí celé království.

Zatřetí, jak jsem často opakoval, brát si zisk z pozměňování peněz je podvodné, tyranské a nespravedlivé a nemůže být efektivně a dlouhodobě prováděno, aniž by se království neproměnilo v mnoha ostatních ohledech v tyranii. Pozměňování peněz nepřináší nevýhody jen samo o sobě, ale vytváří podmínky pro vznik mnohého jiného zla. K provedení tohoto opatření tudíž mohou radit pouze muži zkažené mysli, kteří jsou i jinak připraveni poradit jakýkoliv podvod nebo tyranii, pokud vidí, že k ní vladař inklinuje a je ochoten jim naslouchat.

Abych shrnul své argumenty, tvrzení, že věc, která přivádí království do zkázy je nečestná a škodlivá pro krále a jeho dědice je mou první premisou; že se mění v tyranii je druhou; že toto jsou následky pozměňování mincí je třetí. Z toho plyne, že daň uvalená na lid prostřednictvím těchto změn je v rozporu s královou ctí a poškozuje jeho následníky.

Vše, co tu bylo řečeno, jsou mé názory, které předkládám k uvážení autoritám. Jak pravil Aristoteles: „Občanské záležitosti bývají obvykle pochybné a nejasné.“ Pokud kdokoliv, v lásce k pravdě, bude chtít oponovat tomu, co jsem napsal, tak to přivítám. A pokud jsem pravil něco špatného, necht' vydá svědectví o mojí nepravdě [Jan 18:23], ale podepřené argumenty. Necht' se nedá zbytečně a umíněně strhávat k zatracování toho, co nebyl schopen účinně vyvrátit.

*Zde končí pojednání ctihodného Nicholase Oresma S. T. P.
o pozměňování peněz*